

НОВІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БЕЗБАР'ЄРНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

*М. В. Варяничко, аспірант, НТУ «Дніпровська політехніка»,
varyanychko.m.v@ntnu.one, <https://orcid.org/0009-0008-3883-6280>*

Методологія дослідження. Результати отримані за рахунок застосування таких методів: абстрагування – при визначенні сутності категорії «безбар'єрний туризм»; аналізу – для оцінки існуючих бар'єрів і перешкод, що обмежують доступність туристичних послуг для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення; групування – при класифікації основних напрямів розвитку безбар'єрного туризму за видами інфраструктури та сервісів; узагальнення – при формуванні рекомендацій щодо інтеграції безбар'єрних підходів у туристичну галузь.

Результати. Виявлено основні чинники, що впливають на розвиток безбар'єрного туризму, зокрема, інфраструктурні, організаційні, правові та соціально-економічні. Досліджено рівень доступності туристичних об'єктів і послуг для маломобільних груп населення в Україні. Зазначено необхідність впровадження інклюзивних підходів до проектування туристичної інфраструктури, включаючи адаптацію громадського транспорту, створення безпечних пішохідних маршрутів та інформаційної доступності. Підкреслено важливість підготовки персоналу в туристичній сфері щодо обслуговування осіб з особливими потребами. Визначено ключові можливості для розвитку безбар'єрного туризму через впровадження інноваційних технологій, зокрема цифрових платформ для планування подорожей і адаптивних сервісів.

Новизна. На основі результатів опитування, проведеного Державним агентством розвитку туризму щодо фізичної доступності засобів розміщення в Україні, рівня державної підтримки та цифровізації туристичного простору, проведено SWOT-аналіз для оцінки поточного стану безбар'єрного туризму. Розроблено модель комплексного забезпечення доступності туристичних послуг для маломобільних груп населення, яка охоплює усі етапи туристичного досвіду – від планування до перебування в туристичних локаціях.

Практична значущість. Результати дослідження можуть слугувати основою для розробки стратегій впровадження безбар'єрного туризму в регіонах України. Запропоновані рекомендації стануть корисними для органів державної влади, підприємств туристичної сфери, громадських організацій, що займаються питаннями інклюзії, а також для інвесторів, які зацікавлені у створенні доступної туристичної інфраструктури. Реалізація заходів, спрямованих на розвиток безбар'єрного туризму, сприятиме підвищенню соціальної рівності, економічного зростання та міжнародного іміджу України.

Ключові слова: безбар'єрний туризм, перспективи розвитку, туристична інфраструктура, туристичні ресурси, соціальна інклюзивність, доступність засобів розміщення, напрями стратегічного розвитку.

Постановка проблеми. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, 1,3 мільярда людей, що становить близько 16% населення планети, мають значну інвалідність [21]. В Україні, за офіційною статистикою, на початок 2023 р. налічувалося понад 2,7 мільйона осіб з інвалідністю, що складає 6,6% від загальної чисельності населення [10].

Доступність туристичних об'єктів, продуктів і послуг для всіх є ключовим елементом відповідальної та сталої туристичної політики. Забезпечення безбар'єрного середовища не лише сприяє дотриманню прав людини, але й відкриває значні бізнес-можливості для туристичних напрямків та компаній,

дозволяючи залучити ширше коло відвідувачів і збільшити доходи.

Варто зазначити, що майже 50% людей старше 60 років мають інвалідність [22]. Крім того, мандрівники з обмеженими можливостями зазвичай подорожують у супроводі 2-3 осіб, що збільшує загальну кількість потенційних клієнтів для туристичних послуг. Дві третини людей з обмеженими можливостями в розвинутих економіках мають фінансові ресурси для подорожей, що підкреслює економічну доцільність розвитку безбар'єрного туризму.

В Україні розвиток безбар'єрного туризму перебуває на початковій стадії. За даними Державного агентства розвитку туризму України, лише 19,3% готелів є доступними та мають документи, що підтверджують відповідність будівельним нормам або стандартам доступності [6].

Отже, розвиток безбар'єрного туризму в Україні є не лише соціальною необхідністю, але й перспективним напрямом для туристичної галузі, що потребує активних дій з боку держави, бізнесу та суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом інтерес до безбар'єрного туризму зростає, як на глобальному рівні, так і в Україні. Влащенко Н. М. підкреслює, що створення інклюзивної туристичної інфраструктури є важливим компонентом сучасного суспільства, але в Україні цей напрям все ще потребує системного підходу [4]. Барна М. Ю. і Тучковська І. І. звертають увагу на необхідність формування безбар'єрного середовища, зазначаючи, що воно сприяє не лише задоволенню потреб осіб з інвалідністю, а й забезпеченню рівних можливостей для всіх [1].

Безугла Л. та співавтори вказують на проблеми та перспективи розвитку цього напрямку, акцентуючи на необхідності адаптації європейського досвіду до українських реалій [2].

У роботах Безуглої Л. С., Белобородової М. В., Герасименко Т. В. підкреслюється значення інклюзивно-реабілітаційного туризму, зокрема як інструменту інтеграції осіб із обмеженими можливостями [3]. Острянин С. О. і колеги досліджують економічні стратегії розвитку інклюзивного туризму, особливо в контексті реабілітації та реінтеграції ветеранів,

підкреслюючи значення міжсекторальної співпраці [8].

Робота Белобородової М. В. зосереджується на перспективі кластеризації медичного та оздоровчого туризму в Україні, що може сприяти підвищенню конкурентоспроможності країни на міжнародному рівні [15].

Данчевська І. та Калайтан Т. аналізують світовий досвід і зазначають, що в Україні необхідно адаптувати закордонні практики, враховуючи місцеві особливості. Вони також виокремлюють стан недостатнього фінансування як одну з основних перешкод для розвитку цього напрямку [5]. У роботах Слатвінської Л. А. обговорюються перспективи інклюзивного туризму в Україні, зокрема значення співпраці між державою, бізнесом та громадськими організаціями [11]. Труніна І. М. і Сошовська Ю. Р. зазначають, що рівень доступності міжнародного туризму для осіб з інвалідністю в Україні залишається низьким порівняно з іншими країнами. Вони акцентують на потребі підвищення обізнаності суспільства про безбар'єрний туризм [12]. Юхновська Ю., Риженко О., Омельчак Г. виділяють основні напрями формування безбар'єрного середовища, зокрема інтеграцію технологій для підвищення зручності та доступності послуг [13].

Закордонні дослідники Біддулф Р. та Шейвенс Р., аналізують інклюзивний розвиток туризму, акцентуючи на необхідності залучення місцевих громад та бізнесу для створення конкурентоспроможних туристичних продуктів [16]. Особливий інтерес викликають дослідження Клоке І. та співавторів, які аналізують маркетингові стратегії для залучення осіб з обмеженими можливостями до туристичних об'єктів [17]. Дарсі С., МакКерчер Б., Швайнсберг С. наголошують, що безбар'єрний туризм має стати частиною загальної стратегії розвитку туризму, особливо з огляду на глобальні демографічні зміни та старіння населення [18]. Інші закордонні дослідження, зокрема роботи Порто Н., Руччі А. К., Дарсі С., Гарберо Н., Алмонда Б. зосереджуються на конкурентоспроможності туристичних напрямів і ключових елементах доступного туризму [19]. Рубіо-Ескудерос Л. та співавтори визначають ключові фактори, що

впливають на інклюзивність туристичних напрямів, серед яких – міжсекторальна співпраця та підтримка з боку урядів [20].

У цілому, безбар'єрний туризм залишається актуальним викликом для України. Незважаючи на окремі успішні приклади, цей напрям потребує системних реформ, залучення інвестицій і розробки ефективних стратегій для забезпечення рівних можливостей для всіх категорій туристів.

Формулювання мети статті. Метою даної статті є аналіз поточного стану безбар'єрного туризму в Україні, визначення ключових викликів та перспектив його розвитку. Стаття спрямована на висвітлення важливості створення доступної туристичної інфраструктури для всіх категорій населення, підкреслюючи необхідність державної підтримки, міжсекторальної співпраці та впровадження інноваційних підходів. Також обґрунтовується значення безбар'єрного туризму, як важливого фактора соціальної інклюзії, економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності України, як туристичного напрямку.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою створення безперешкодного середовища для всіх груп населення, особливо маломобільних, Кабінет Міністрів України 14 квітня 2021 р. Схвалив «Національну стратегію із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року» [10]. Стратегія спрямована на формування інклюзивного середовища, що забезпечує рівні можливості для всіх громадян, зокрема в галузі туризму. Безбар'єрний туризм передбачає усунення перешкод, які можуть заважати різним групам населення, особливо маломобільним, повноцінно користуватися туристичними послугами, які включають адаптацію інфраструктури, транспорту, інформаційних ресурсів та сервісів відповідно до потреб кожного.

Варто зазначити, що доступність є важливою не лише для осіб з інвалідністю, а також і для інших маломобільних груп. Інклюзивний простір створює комфортні умови для всіх громадян, підвищуючи загальну якість життя та сприяючи розвитку туризму.

Реалізація безбар'єрних практик вимагає спільних зусиль державних органів, місцевого самоврядування та бізнесу. Інвестиції в

інклюзивні перетворення повинні стати свідомим вибором підприємців, поєднуючи соціальну відповідальність з економічною вигодою [2].

Таким чином, Національна стратегія акцентує увагу на важливості розвитку безбар'єрного туризму, що є невід'ємною складовою створення інклюзивного суспільства в Україні. Основні аспекти безбар'єрності в туризмі представлені на рис. 1.

Формування безбар'єрності в туризмі передбачає створення умов, що забезпечують рівний доступ до туристичних послуг для всіх категорій населення, особливо маломобільних груп, що досягається шляхом забезпечення доступності на всіх етапах надання туристичних послуг, включаючи управління, інформацію, міське середовище, транспорт, проживання та розваги [9].

Безбар'єрний туризм є важливою складовою інклюзивного суспільства та забезпечує рівний доступ до туристичних послуг для всіх категорій населення, зокрема для маломобільних груп. Це досягається шляхом інтеграції принципів безбар'єрності на всіх етапах надання туристичних послуг, починаючи від управління та інформаційного забезпечення до фізичної доступності об'єктів та послуг [6].

Цільові групи туристів, які потребують безбар'єрного доступу, включають осіб з інвалідністю, осіб з тимчасовими порушеннями здоров'я, громадян похилого віку, вагітних жінок, маленьких дітей та батьків з дитячими візками, людей з багажем, людей з нестандартним зростом чи вагою, а також осіб, що користуються допоміжними засобами для пересування, такими як колісні крісла, милиці, палиці тощо.

Принципи формування безбар'єрності в туризмі включають недискримінацію, що передбачає рівне ставлення до всіх осіб незалежно від статі, гендерної ідентичності, інвалідності, раси, релігії, національного чи соціального походження та інших ознак; толерантність, що означає повагу до свободи іншої особи, її поглядів, думок, розуміння та прийняття людської різноманітності; та інклюзивність, що полягає в розширенні можливостей осіб чи груп осіб щодо забезпечення їх рівного доступу до ресурсів та подорожей, забезпечення рівної можливості отримання туристичних послуг [15].

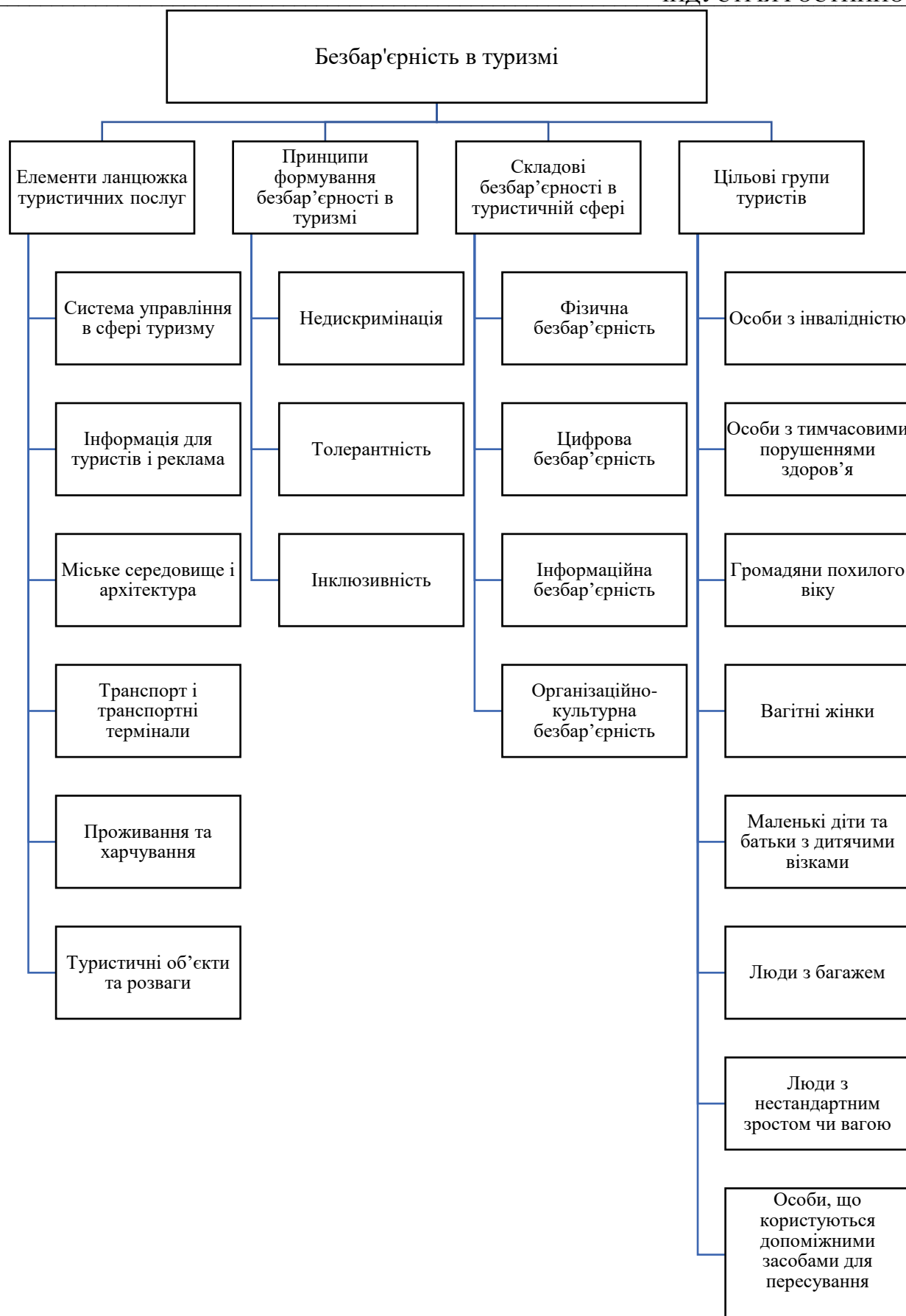

Рис. 1. Основні аспекти безбар'єрності в туризмі

Джерело: сформовано автором за [6]

Складові безбар'єрності в туристичній сфері включають:

- фізичну безбар'єрність, передбачаючи доступність інфраструктури, транспорту, будівель, наявність необхідних технічних засобів та універсальний дизайн;
- цифрову безбар'єрність, забезпечуючи доступність веб-сайтів та інших інформаційно-комунікаційних систем, що використовуються в туризмі;
- інформаційну безбар'єрність, полягаючи у вільному доступі туриста до інформації в різних форматах (усний, письмовий, електронний, друкований), використанні універсального дизайну, зручних каналів комунікації;
- організаційно-культурну безбар'єрність, яка передбачає коректну взаємодію, відсутність конфліктних ситуацій, сприятливий психологічний клімат гостинності та несеґрегацію.

Управління в сфері туризму включає органи державної влади та місцевого самоврядування, державні та комунальні заклади, підприємства, установи та організації, які відповідають за розробку та впровадження політик, сприяючим безбар'єрному середовищу. Інформація для туристів та реклама повинні бути доступними для всіх, включаючи маломобільні групи населення, що передбачає адаптацію веб-сайтів та інших інформаційно-комунікаційних систем до потреб різних користувачів.

Органи управління у сфері туризму, зокрема Державне агентство розвитку туризму України (ДАРТ), активно працюють над забезпеченням доступності туристичної інформації для всіх категорій населення, що відповідає загальній стратегії створення безбар'єрного середовища. Результатом таких зусиль стало створення інтерактивної мапи безбар'єрності України, яка враховує потреби маломобільних груп населення через адаптацію інформаційно-комунікаційних систем.

ДАРТ спільно з ГО «ЛЮН Місто» у грудні 2024 р. презентували у відкритому доступі туристичну мапу безбар'єрності України. Така ініціатива є частиною Національної

стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року.

На інтерактивній мапі відображено інформацію про доступність різноманітних об'єктів, таких як парки, музеї, кафе, укріплення, медичні заклади, бібліотеки, готелі та будинки культури. Кожна локація на мапі має індекс безбар'єрності: чим більше заклад має атрибутів доступності, тим вищий індекс (найбільш інклюзивні локації позначені зеленим кольором, менш безбар'єрні – червоним). Користувачі можуть ознайомитися з текстовим переліком елементів доступності [14].

Інтерактивна мапа безбар'єрності туристичної сфери України є важливим кроком до створення інклюзивного середовища, що забезпечить рівні можливості для всіх громадян та гостей країни. Міське середовище та архітектура повинні бути спроектовані з урахуванням доступності для всіх, включаючи доступність земельних ділянок, під'їзних шляхів, пішохідних зон, будівель та приміщень, використання універсального дизайну та міжнародних символів доступності. Транспорт та транспортні термінали повинні бути адаптовані для маломобільних груп населення, забезпечуючи зручний доступ до транспорту та терміналів.

Проживання і харчування повинні бути пристосовані для потреб осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп, що включає наявність спеціально обладнаних номерів у готелях та ресторанах. Туристичні об'єкти та розваги – музеї, парки, культурні та розважальні заклади, повинні бути доступними для всіх категорій туристів, забезпечуючи рівні можливості для відвідування та участі в заходах.

Державне агентство розвитку туризму України (ДАРТ), спільно з обласними військово-цивільними адміністраціями, провели масштабне опитування щодо фізичної доступності засобів розміщення в Україні. У дослідженні взяли участь 6394 суб'єкти туристичної діяльності, серед яких 3537 готелів, 2116 баз відпочинку, 261 курортний заклад та 445 мотелів і кемпінгів. Результати опитування ДАРТ щодо стану фізичної доступності засобів розміщення по Україні, виявили значні недоліки в інклюзивності туристичної інфраструктури (табл. 1).

Результати опитування ДАРТ щодо стану фізичної доступності засобів розміщення по Україні, % опитувальних

Питання анкети	так	частково	ні
Наявність у суб'єкта документа, який підтверджує його відповідність хоча б одному з таких документів ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд» або ISO Standard 21902	19,27	4,4	76,32
Суб'єкт туристичної діяльності застосовує міжнародні символи доступності для осіб з інвалідністю	23,99	37,36	38,66
Вхід на територію безпроблемний (ширина хвіртки мінімально 90 см; відсутність в проході сходів чи порогів тощо; відсутність бар'єрів в місцях перетину тротуару із заїздом у ворота)	42,83	29,39	27,78
Суб'єкт туристичної діяльності має ліфт, що функціонує (за наявності технічної можливості розміщення ліфту у будівлі)	27,66	1,6	70,74
Суб'єкт туристичної діяльності має наявні підйомні механізми чи інші прилади розумного пристосування біля сходів (у разі відсутності пандусу)	3,91	4,85	91,24
Будь-які прозорі конструкції на шляхах руху до будівлі мають відповідне контрастне маркування (у разі наявності таких конструкцій)	23,50	15,08	60,92
Обладнаний номер для осіб з інвалідністю	22,98	32,40	44,62
Адаптований сайт для забезпечення інформаційної безбар'єрності	23,84	23,74	52,43
Шляхи евакуації в будівлі є доступними для осіб з інвалідністю	16,24	28,25	55,41
Суб'єкт туристичної діяльності передбачив відокремлені місця для паркування транспортних засобів осіб з інвалідністю (за наявності парковки)	55,59	12,40	32,01
Сходи, на вході до будівлі, облаштовані пандусом, що має поручні з обох боків, в тому числі простір для маневрування крісла колісного (за наявності сходів)	18,73	20,21	60,07
Сходи, на вході до будівлі, безпечні (не слизькі), прості у користуванні, їх початок та закінчення мають контрастне маркування (за наявності сходів)	29,55	31,44	39,01
Ліфт, оснащений сигналами звукового супроводу та дублювання позначень поверхів шрифтом Брайля (за наявності технічної можливості розміщення ліфту у будівлі)	1,9	3,86	94,25
Суб'єкт туристичної діяльності застосовує вказівні таблички шрифтом Брайля (біля кожних дверей)	21,25	29,88	48,87
Наявність доступної універсальної kabіни туалету	25,55	22,53	51,92
Система безпеки і евакуації доступна для усіх осіб з МГН	21,80	21,07	57,13
Обізнаний персонал з правилами та етикетом приймання осіб з МГН	66,44	8,98	24,57

Джерело: сформовано автором за [7]

Зокрема, лише 19% готелів мають на вході сходи, облаштовані пандусом, а 28% оснащені ліфтами, з яких лише 2% мають сигнали звукового супроводу та дублювання позначень поверхів шрифтом Брайля. Тільки 23% заклади розміщення мають номери, облаштовані для осіб з інвалідністю, і 26% мають облаштовані універсальні вбиральні. 16% закладів зазначили, що мають доступні шляхи евакуації для осіб з інвалідністю, 24% вказали, що використовують міжнародні символи доступності. Найвищі показники щодо ознак доступності мають: безпроблемний вхід – 43%, відокремлені місця для паркування – майже

56%, та обізнаний персонал з правилами та етикетом приймання осіб з маломобільних груп населення – 66%.

Аналіз сучасного стану фізичної доступності засобів розміщення у регіонах України свідчить про їх недостатній розвиток. Організація безбар'єрного туризму перебуває на початковому етапі становлення. Більшість українців вважають міста недоступними для осіб з інвалідністю, проте активно підтримують ініціативи зі створення доступного середовища для всіх громадян. Виявлено низку проблем, пов'язаних із доступністю туристичних об'єктів для осіб з інвалідністю, відсутністю

адапованих туристичних продуктів. Вони потребують вирішення на рівні держави, органів місцевої влади та підприємців. Потрібні термінові заходи для покращення доступності туристичних об'єктів в Україні. ДАРТ планує розробити критерії безбар'єрності для туристичної інфраструктури, які будуть внесені окремим блоком в Єдиний туристичний реєстр, що дозволить інформувати потенційних відвідувачів про рівень доступності того чи іншого

готелю. З огляду на збільшення кількості осіб з інвалідністю внаслідок війни, Україна повинна стати найбільш безбар'єрною державою у Європі [8]. На основі результатів опитування, проведеного ДАРТ, щодо фізичної доступності засобів розміщення в Україні, рівня державної підтримки та цифровізації туристичного простору, доцільно виконати SWOT-аналіз для оцінки поточного стану безбар'єрного туризму (табл. 2).

Таблиця 2

SWOT-аналіз для оцінки поточного стану безбар'єрного туризму в Україні

<p style="text-align: center;">Сильні сторони</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Природно-кліматичні умови та туристичний потенціал – Україна має різноманітні природні ландшафти та багату культурну спадщину, що створює привабливі умови для розвитку туризму. 2. Підтримка безбар'єрного середовища – державні ініціативи, такі як Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору до 2030 р, сприяють розвитку інклюзивного туризму. 3. Інтерактивні ресурси – створення інтерактивної мапи безбар'єрності України, яка надає інформацію про доступність туристичних об'єктів, покращує обізнаність та планування подорожей для осіб з інвалідністю. 4. Наявність суб'єктів туристичної діяльності – в Україні функціонує значна кількість засобів розміщення, що створює потенціал для розвитку безбар'єрного туризму. 5. Обізнаність персоналу – у середньому 66,44% персоналу обізнані з правилами та етикетом приймання ООМ 	<p style="text-align: center;">Слабкі сторони</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Недостатня фізична доступність – багато туристичних об'єктів та засобів розміщення не повністю адаптовані для осіб з інвалідністю, що обмежує їх участь у туристичних заходах. 2. Низька відповідність стандартам доступності – лише 19,27% засобів розміщення мають документи, що підтверджують їх відповідність стандартам інклюзивності. 3. Відсутність обладнаних номерів – тільки 22,98% закладів мають номери, обладнані для осіб з інвалідністю, що обмежує можливості розміщення таких гостей. 4. Недостатня кількість спеціалізованих транспортних засобів – обмежений доступ до адаптованого транспорту ускладнює подорожі для осіб з інвалідністю 5. Недостатня інформаційна доступність – лише 23,84% закладів мають адаптовані вебсайти для забезпечення інформаційної безбар'єрності, що ускладнює отримання необхідної інформації для осіб з інвалідністю.
<p style="text-align: center;">Можливості</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розширення ринку – покращення доступності може залучити більше туристів з обмеженими можливостями, що позитивно вплине на доходи галузі. 2. Підвищення конкурентоспроможності – інвестування в безбар'єрну інфраструктуру може підвищити привабливість регіонів для міжнародних туристів, особливо з країн, де інклюзивність є стандартом. 3. Використання кращих практик інших країн допоможе ефективніше впроваджувати інклюзивні рішення в туристичній галузі. 4. Впровадження чітких критеріїв та стандартів для туристичної інфраструктури може підвищити рівень доступності та привабливості України для інклюзивного туризму. 5. Інформаційні кампанії можуть змінити ставлення суспільства до осіб з інвалідністю та сприяти розвитку безбар'єрного середовища. 	<p style="text-align: center;">Загрози</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Недостатнє фінансування – відсутність інвестицій у модернізацію та адаптацію інфраструктури може призвести до втрати потенційних клієнтів. 2. Невідповідність міжнародним стандартам, якщо не впроваджувати сучасні стандарти доступності, це може негативно вплинути на репутацію України як туристичного ринку. 3. Конкуренція з боку інших країн – регіони з кращою безбар'єрною інфраструктурою можуть привабити більше туристів з обмеженими можливостями, що зменшить частку України на цьому ринку. 4. Бюрократичні перепони – складні процедури та відсутність координації між різними рівнями влади можуть затримувати впровадження необхідних змін. 5. Соціальні стереотипи – негативні упередження щодо осіб з інвалідністю, які можуть перешкоджати розвитку інклюзивного туризму

Джерело: сформовано автором

На основі проведеного SWOT-аналізу побудуємо модель комплексного забезпечення доступності туристичних послуг для

маломобільних груп населення. Дана модель зображена на рис. 2.

Рис. 2. Рекомендації з розвитку безбар'єрного туризму в Україні

Джерело: сформовано автором

Висновки. Повномасштабна війна значно вплинула на соціально-економічну ситуацію в Україні, з відчутною особливістю

зростання кількості людей з інвалідністю. Збільшення на 300 тисяч осіб лише за два

роки підкреслює потребу у терміновій модернізації інфраструктури та розвитку безбар'єрного середовища, зокрема у туристичній сфері.

Безбар'єрний туризм – є ключовою складовою створення інклюзивного суспільства, для забезпечення рівних можливостей для кожного громадянина, незалежно від його фізичних можливостей. Впровадження таких заходів, як адаптація туристичних об'єктів, розробка навчальних програм для персоналу, гармонізація стандартів доступності з міжнародними нормами, та підтримка інклюзивних бізнес-практик, сприятиме покращенню доступності послуг [3].

Розвиток безбар'єрного туризму не лише відповідає соціальним потребам, але й відкриває нові можливості для економічного зростання. Залучення інвестицій, створення нових робочих місць у сфері обслуговування, а також збільшення туристичних потоків позитивно вплинуть на економіку країни. Крім того, підвищення рівня доступності туристичних послуг покращить міжнародний імідж України, як інклюзивної держави, що дбає про своїх громадян та гостей.

Важливою складовою успіху стане співпраця з міжнародними організаціями та адаптація передового досвіду інших країн, що сприятиме більш ефективно впроваджувати сучасні стандарти доступності та забезпечить контроль їх дотримання.

Література

1. Барна М.Ю., Тучковська І.І. Безбар'єрне середовище для осіб з інвалідністю в туризмі. *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки*. 2020. № 61. С. 5-11.
2. Безугла Л., Куваєва Т., Герасименко Т. Проблеми та перспективи розвитку інклюзивного туризму в Україні та Європі. *Економіка та суспільство*. 2022. (43). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-3>
3. Безугла Л.С., Белобородова М.В., Герасименко Т.В. Формування інклюзивно-реабілітаційного туризму в Україні. *Інновації та технології в сфері послуг і харчування*. 2022. 2(6), С. 20-25. [https://doi.org/10.32782/2708-4949.2\(6\).2022.4](https://doi.org/10.32782/2708-4949.2(6).2022.4)
4. Влащенко Н.М. Проблеми та перспективи розвитку інфраструктури для потреб інклюзивного туризму. *Бізнес Інформ*. 2018. № 9. С. 122-126.
5. Данчевська І., Калайтан Т. Інклюзивний туризм: світовий досвід та перспективи розвитку в Україні. *Development Service Industry Management*. 2024 (2), 96-104. [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-6\(14\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-6(14)).
6. Методичні рекомендації з питань формування безбар'єрності в туризмі. ДАРТ. URL: https://drive.google.com/file/d/1sGn4DpjrSjohyq1n8v_AyxSQdlCtzm7k/view?usp=sharing.

<https://drive.google.com/file/d/1oNpD5Y4dICvtYbpf099tmoJN0aPS24Ak/view?usp=sharing>

7. Опитування ДАРТ щодо стану фізичної доступності засобів розміщення у регіонах України. <https://drive.google.com/file/d/1oNpD5Y4dICvtYbpf099tmoJN0aPS24Ak/view?usp=sharing>

8. Острянин С.О., Безугла Л.С., Белобородова М.В., Кулівар В.В. Економічні стратегії розвитку інклюзивного туризму для реабілітації та реінтеграції ветеранів: сучасні виклики та перспективи. *Економічний вісник Дніпровської політехніки*. 2024. №2. С. 184-196. <https://doi.org/10.33271/ebdut/86.184>

9. Практичний посібник з питань рівності людей з інвалідністю в ЗМІ: Репрезентація. Доступність. Керування. Репозитарій ЮНЕСКО. <https://doi.org/10.58338/EVPN2632>

10. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#n10>.

11. Слатвінська Л.А. Перспективи розвитку інклюзивного туризму в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 5. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1684>. DOI 10.32702/2307-2156-2020.5.59.

12. Труніна І.М., Сосновська Ю.Р. Стан міжнародного туризму для осіб з інвалідністю в Україні. *Modern Economics*. 2019. № 15(2019). С. 191-195. [https://doi.org/10.31521/modecon.V15\(2019\)-27](https://doi.org/10.31521/modecon.V15(2019)-27).

13. Юхновська Ю., Риженко О., Омельчак Г. Напрями формування безбар'єрного середовища в туризмі для людей з інвалідністю: теоретичні аспекти. *Review of transport economics and management*. 2023. №. 10 (26). Р. 60-68. DOI: <https://doi.org/10.15802/rtem2023/300234>

14. 600 об'єктів із семи областей України на інтерактивній мапі безбар'єрності. URL: <https://life.liga.net/istoriyi/news/600-objektiv-z-semy-oblastey-ukrainy-na-interaktyvnyi-mapi-bezbariernosti-detali>

15. Bieloborodova M. Prospects of health and medical tourism clusterization in Ukraine. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: International Relations. Economics. Country Studies. Tourism*. 2024. № 19. Р. 58-68. <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2024-19-06>.

16. Biddulph, R. and Scheyvens, R. (2018). Inclusive tourism development. *Tourism Geographies*. Vol. 20. No. 4, pp. 589-609.

17. Cloquet, I., Palomino, M., Shaw, G., Stephen, G., Taylor, T. (2018). Disability, social inclusion and the marketing of tourist attractions. *Journal of Sustainable Tourism*, 26(2), pp. 221-237. <https://doi.org/10.1080/09669582.2017.1339710>

18. Darcy, S., McKercher, B., Schweinsberg, S. (2020). From tourism and disability to accessible tourism: a perspective article. *Emerald Publishing Limited. Tourism Review*. Vol. 75 №1. pp. 140-144. URL: https://www.researchgate.net/publication/339159152_From_tourism_and_disability_to_accessible_tourism_a_perspective_article

19. Porto, N., Rucci, A.C., Darcy, S., Garbero, N. and Almond, B. (2019). Critical elements in accessible

tourism for destination competitiveness and comparison: principal component analysis from Oceania and South America. *Tourism Management*, Vol. 75. №3. pp. 169-185, doi: 10.1016/j.tourman.2019.04.012.

20. Rubio-Escuderos L., García-Andreu H., Ullán de la Rosa J. (2024). What Is Leading Destinations Towards Inclusivity? Analysis of Accessible Tourism Drivers from a Stakeholders' Perspective. *Tourism Planning & Development*. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/21568316.2024.2356816/>

21. United Nations Disability Inclusion Strategy. URL: <https://www.un.org/en/content/disabilitystrategy/>

22. World Tourism Organization. Accessible Tourism for All. URL: <https://www.unwto.org/accessibility>.

References

1. Barna, M.Yu., Tuchkovska, I.I. (2020). Bezbarьерne seredovyshche dlya osib z invalidnistyu v turyzmi. *Visnyk LTEU. Ekonomichni nauky*, (61), 5-11. <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2020-61-01>

2. Bezuhla, L., Kuvaieva, T., & Herasymenko, T. (2022). Problemy ta perspektyvy rozvytku inklyuzyvnogo turyzmu v Ukraini ta Yevropi. *Ekonomika ta suspilstvo*, (43). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-3>

3. Bezuhla, L.S., Bieloborodova, M.V., & Herasymenko, T.V. (2022). Formuvannya inklyuzyvnoreabilitatsynogo turyzmu v Ukraini. *Innovatsii ta tekhnologii v sferi posluh i kharchuvannya*, 2(6), 20-25. [https://doi.org/10.32782/2708-4949.2\(6.2022.4](https://doi.org/10.32782/2708-4949.2(6.2022.4)

4. Vlashchenko, N.M. (2018). Problemy ta perspektyvy rozvytku infrastruktury dlya potreb inklyuzyvnogo turyzmu. *Biznes Inform*, Vol 9. 122-126.

5. Danchevska, I., Kalaytan, T. (2024). Inklyuzyvnyy turyzm: svitovyy dosvid ta perspektyvy rozvytku v Ukraini. *Development Service Industry Management*, (2), 96-104. [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-6\(14\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-6(14)).

6. Metodychni rekomendatsiyi z pytan formuvannya bezbarьерnosti v turyzmi. DART. State Tourism Development Agency. Retrieved from https://drive.google.com/file/d/1sGn4DpjrSjohyq1n8v_AyxSQdICtzm7k/view?usp=sharing.

7. Opytuvannya DART shchodo stanu fizychnoyi dostupnosti zasobiv rozmishchennya u rehionakh Ukrainy. Retrieved from <https://drive.google.com/file/d/1oNpD5Y4dICvtYbpF099tmoJN0aPS24Ak/view?usp=sharing>.

8. Ostrianyn, S.O., Bezuhla, L.S., Bieloborodova, M.V. & Kulivar, V.V. (2024). Ekonomichni stratehiyi rozvytku inklyuzyvnogo turyzmu dlya reabilitatsiyi ta reintehratsiyi veteraniv: suchasni vyklyky ta perspektyvy. *Ekonomichni visnyk Dniprovskoi politekhniki*, (2), 184-196. <https://doi.org/10.33271/ebdut/86.184>

9. Praktychnyi posibnyk z pytan rivnosti liudei z invalidnistiu v ZMI: Rerezentatsiia. Dostupnist. Keruvannya. Repozytarii YuNESKO. Retrieved from <https://doi.org/10.58338/EVPN2632>

10. Natsionalna Stratehiia iz stvorennia bezbarьерnogo prostoru v Ukraini na period do 2030 roku № 366-2021 zatverdzhena 14.04.2021. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-p#n10>.

11. Slatvinska, L.A. (2020). Perspektyvy rozvytku inklyuzyvnogo turyzmu v Ukraini. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, Vol 5. DOI: 10.32702/2307-2156-2020.5.59.

12. Trunina, I.M., & Sosnovsjka, Yu.R. (2019). Stan mizhnarodnogo turyzmu dlya osib z invalidnistju v Ukraini. *Modern Economics*, vol. 15, 191-195. [https://doi.org/10.31521/modecon.V15\(2019\)-27](https://doi.org/10.31521/modecon.V15(2019)-27).

13. Yukhnovska, Yu., Ryzhenko, O., & Omelchak, H. (2023). Napriamy formuvannya bezbarьерnogo seredovyshcha v turyzmi dlya liudei z invalidnistiu: teoretychni aspekty. *Review of transport economics and management*, Vol. 10(26), 60-68. <https://doi.org/10.15802/rtem2023/300234>

14. 600 obyektiv iz semy oblastey Ukrainy na interaktyvniyi mapi bezbarьерnosti. Retrieved from <https://life.liga.net/istoriyi/news/600-obyektiv-z-semy-oblastey-ukrainy-na-interaktyvniyi-mapi-bezbarьерnosti-detali>

15. Bieloborodova, M. (2024). Prospects of health and medical tourism clusterization in Ukraine. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: International Relations. Economics. Country Studies. Tourism*, (19), 58-68. <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2024-19-06>

16. Biddulph, R., & Scheyvens, R. (2018). Inclusive tourism development. *Tourism Geographies*. Vol. 20. No. 4, pp. 589-609.

<https://doi.org/10.1080/14616688.2017.1381985>

17. Cloquet, I., Palomino, M., Shaw, G., Stephen, G., Taylor, T. (2018). Disability, social inclusion and the marketing of tourist attractions. *Journal of Sustainable Tourism*, 26(2), 221-237. <https://doi.org/10.1080/09669582.2017.1339710>

18. Darcy, S., McKercher, B., Schweinsberg, S. (2020). From tourism and disability to accessible tourism: a perspective article. Emerald Publishing Limited. *Tourism Review*, Vol. 75, (1), 140-144.

<https://doi.org/10.1108/tr-07-2019-0323>

19. Porto, N., Rucci, A.C., Darcy, S., Garbero, N. and Almond, B. (2019). Critical elements in accessible tourism for destination competitiveness and comparison: principal component analysis from Oceania and South America. *Tourism Management*, Vol. 75, (3), 169-185, doi: 10.1016/j.tourman.2019.04.012

20. Rubio-Escuderos L., García-Andreu H., Ullán de la Rosa J. (2024). What Is Leading Destinations Towards Inclusivity? Analysis of Accessible Tourism Drivers from a Stakeholders' Perspective. *Tourism Planning & Development*. Retrieved from <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/21568316.2024.2356816/>

21. United Nations Disability Inclusion Strategy. Retrieved from <https://www.un.org/en/content/disabilitystrategy/>

22. World Tourism Organization. Accessible Tourism for All. Retrieved from <https://www.unwto.org/accessibility>.

Methods. The results were obtained by applying the following methods: abstraction – to determine the essence of the category «barrier-free tourism»; analysis – to assess existing barriers and obstacles that limit the accessibility of tourist services for people with disabilities and other low-mobility population groups; grouping – to classify the main directions of development of barrier-free tourism by types of infrastructure and services; generalization – to form recommendations for the integration of barrier-free approaches into the tourism industry.

Results. The main factors influencing the development of barrier-free tourism were identified, in particular, infrastructural, organizational, legal and socio-economic aspects. The level of accessibility of tourist facilities and services for low-mobility population groups in Ukraine was studied. The need to implement inclusive approaches to the design of tourist infrastructure was noted, including the adaptation of public transport, the creation of safe pedestrian routes and information accessibility. The importance of training personnel in the tourism sector to serve people with special needs is emphasized. Key opportunities for the development of barrier-free tourism are identified through the implementation of innovative technologies, in particular digital platforms for travel planning and adaptive services.

Novelty. Based on the results of a survey conducted by the State Agency for Tourism Development on the physical accessibility of accommodation facilities in Ukraine, the level of state support and digitalization of the tourist space, a SWOT analysis was conducted to assess the current state of barrier-free tourism. A model for comprehensive provision of accessibility of tourist services for low-mobility population groups has been developed, which covers all stages of the tourist experience – from planning to direct stay in tourist locations.

Practical value. The results of the study can serve as the basis for developing strategies for the implementation of barrier-free tourism in the regions of Ukraine. The proposed recommendations will be useful for government agencies, tourism enterprises, public organizations dealing with inclusion issues, as well as for investors interested in creating accessible tourism infrastructure. The implementation of measures aimed at the development of barrier-free tourism will contribute to increasing social equality, economic growth and the international image of Ukraine.

Keywords: barrier-free tourism, development prospects, tourism infrastructure, tourism resources, social inclusion, accessibility of accommodation facilities, strategic development directions.

Надійшла до редакції 04.12.24 р.